

Írás és gondolat

Sokat gyötrődtem fiatalabb éveimben, miért is barátkozom nehezen. Kevés igazán jó barátom van. Géczy Jancsi az egyik. Lassan jöttem rá, miért. A nyelvi közösség az oka. A beszélt nyelv és a gondolat roppant különböző. A gondolatot nemcsak az agy formálja, részt vesz benne az egész test kül- és belvilági kapcsolata. Az apró érzetek, fájdalmak, jó érzések, örömök, sikerek, kudarcok, régi és új emlékek, tapasztalatok. Szeretjük magunkat racionálisnak képzelni, de gondolatainkban fontosabbak az érzelmek, a vágyak, az elképzelések, a test állapota, még az aznapi időjárás is. Amikor beszélünk és gondolatainkat akarjuk kifejezni, szinte az agy egésze keresi azokat a nyelvi formákat, amelyeket kultúránkban elsajátítottunk, és alkalmasnak látszanak az adott gondolat kifejezésére. Ritka a teljes átfedés, a gondolat egyéni, a beszéd a közösség szabályozása alatt áll. Felnőttkorára mindenkinek kifejlődik egy sajátos egyéni nyelve, amin megfogalmazza gondolatait. Saját szótára lesz, saját nyelvi szabályai. Minden nyelvet a kultúra teremtett meg, az egyéni nyelveket is, csak ezekben funkciója az, hogy saját gondolatainkat formálja érthető beszéddé. Barátaim beszédéből a gondolatok érdekelnek. Fáradozok azon, hogy ne csak a beszédet, de a gondolatokat is felfogjam. Érdekel az is, hogy értenek-e.

A köznapi beszédben ritkán gondolkodunk, beszédünket az adott témára vonatkozó szóstatistikák határozzák meg, éppen úgy, mint a legújabb mesterséges intelligenciák értelmesnek tűnő beszédét. Kultúránk szabályai szerint használjuk a szavakat, de ritkán gondolkodunk.

Bensőséges beszélgetésekben, ahol az élet valós kérdéseiről, barátunkkal vagy velünk kapcsolatos életfontosságú gondolatokról esik szó, a beszéd gondolatokat közvetít jól vagy rosszul, műveltség-, ismeret-, kultúrafüggő. Van, akinek nincsenek, vagy elrejtí gondolatait, beszél, de nem mond semmit.

Jancsi azért a legjobb barátom, mert vele szinte mindenről lehet együtt gondolkodni és beszélgetni. Végzettsége szerint biológus, botanikus. Mindig elkápráztat a növényekről szerzett tudásával. Én etológus lettem, állatokkal foglalkozom, jól kiegészítjük egymást. Nincs szükség hivatkozásra, részletekre, pontosan értjük egymás gondolatait.

Sokak elképedésére a biológusok úgy gondolják, az ember is az állatvilág része, az egyik érdekes állatfaj. Nem lebecsülés ez: besorolás. Ebből természetesen adódik, hogy az emberről, az emberi viselkedésről, a kultúráról, a társadalomról is vannak gondolataink, és ezeken is elmélkedünk, fárasztó mellébeszélés nélkül.

A gondolatok és a beszéd kapcsolatának legizgalmasabb megjelenése számomra a költészet, ahol a költő néhány jól megválasztott szóval képes komplex, átfogó, az élet fontos kérdéseire vonatkozó gondolatokat közölni.

Jancsi nagy költő.

Szűz a gyermekkel, Szent Annával és egy számarrral verse, amely a 2019. évi Salvatore Quasimodo Költőverseny nagydíjasa lett, egy számarrról szól:

A szamarát viszi a közeli kis szigetre,
ahová haláluk előtt hordják az elerőtlenedetteket.
Ott hagyja a tucát, öreg állat között,
van neki szivárgó lápvíz

és lakként átlátszó, silány füvek.
 Megszimatolja a kezét,
 pofáját gyöngén hozzádörzsöli a vállához,
 ott marad lehorgasztott fejjel
 két szikla között.
 Legyen úgy, ahogyan az egész világ cselekszik.

Oldalakat lehetne írni azokról a gondolatokról, amelyeket ez a néhány sor kifejez; ahogy öregszem, egyre gyakrabban jut eszembe. A szamarakat nem mindig szeretve tartják, makacs állatok, sokszor szomorú a sorsuk. Ez a számár jó helyen élt, jelzi ezt a viselkedésével, de elfogadja sorsát, legyen úgy, ahogyan...

És itt a vers emberi dimenziókba fordul. Egyedül halunk meg, ha túl soká élünk. Kitesznek egy kis szigetre. „Legyen úgy, ahogyan az egész világ cselekszik.”

Jancsinak a verses beszéd teljesen különálló, teremtett világ, minden elemének, akár a pontnak is mélyértelmű jelentése van. A jelentés persze nem tolaakszik, az olvasónak kell megkeresni és megérteni a betűk mögötti gondolatot.

„Akhilleusz lovai
 Elegendő egyetlen jel ahhoz, hogy mindennek véget vessen.
 Faktum.
 Kiterjedése csekély, hatása azonban végzetes, értik vagy nem!
 A szöveg alexandriaié, emlékeztet a tanárnő, nehéz,
 arcába hulló, áradó haját igazítva, amikor a fejét
 a lap mélyéből fölemeli. Nem értik a hallgatói. Visszazondja
 a sorokat az örök életű két lóról, magyarul, görögül és
 angolul. A szakadatlan sírást említi, amelyet a lovak
 a görög harcos teteme fölött abbahagyni nem tudnak.
 Nem szól a megmásíthatatlan eseményről. A vers utolsó betűjéről sem,
 amely a félelmetes zárópont mellett szorosan áll.”

Jancsinak sok írása van, tömör, racionális, szép esszék, kritikák, regények, de a verseket tartom a legszebbnek.

Még nem ismertem őt személyesen, de a *Vadnarancsokat* természetesen olvastam, megjelenése meglehetősen felkavarta akkor a közélet és az irodalom enyhén poshadó vizeit. Jóval később a *Viotti négy vagy öt életének* én csináltam a borítóját, ami ugyan csak kicsi hozzájárulás a sikeres műhöz, de mégis.

Van közös könyvünk is, amit a Kiadó a következő sorokkal ajánlott az olvasók figyelmébe:

Két nagy tudású, rendkívüli intelligenciájú férfi beszélgetéseinek fejezetekre és témákra tagolt, szerkesztett lenyomata az *Őszi kék*, melynek címe Arany Jánost idézi, de így, két szóba írva már el is távolodik tőle. Valószínűleg mégis életkorukra, az öregedésre utal.

Hozzá kell tennem, hogy még szépek is vagyunk, férfiasak! És a kiadó várakozásával ellentétben nem öregszünk és sohase halunk meg. Bölcs ember olyat nem tesz.

Sokat kalandozhatnak a versekben, regényekben, de említenem kell még a rózsákat is. Jancsi a rózsák elismert tudósa.

Idézek Vigh Éva egyetemi tanár Jancsi doktori disszertációjáról alkotott opponensi véleményéből:

BÍRÁLÓI VÉLEMÉNY

Géczi János: Arózsza és jelképei. Areneszánsz c. MTA doktori értekezéséről

Előjárójában, hivatalos bírálói tisztemnél fogya le kívánom szögezni, hogy Géczi János könyv formában (4 rózsa és jelképei. Areneszánsz, Bp., Gondolat, 2017, ISBN 9789636930660) benyújtott akadémiai doktori értekezése és az ehhez, csatolt A rózsa kulturtörténete. A reneszánsz (Tézisek) c. melléklet meggyőzően bizonyítja, hogy a jelölt minden tekintetben megfelel a MTA doktori disszertációval szemben támasztot magas követelményeknek, és így a dolgozat nyilvános vitára való bocsátását javaslom, az. MTA doktori cmi odaitélését feltétlenül támogatom. A 373 oldalas könyv, 123 szövegközi ábrával, név- és tárgymutatóval, és terjedelmes – szakirodalmat és forrásokat tartalmazó – bibliográfiával ellátva, a kutatás eredményeit precíz filológiai munkával, ugyanakkor olvasmányosan és látványgazdagon foglalja össze. E kutatási eredmények több évtizedes, kulturális időszakok és terek, stílusok és műfajok közötti vizsgálódás nyomán, a diszertens korábbi munkáiból, előtanulmányok sorozatából és könyveiből (pl. Arózsza és jelképei I – Az antik mediterráneum [2006]; Arózsza és jelképei II – Akeresztyén középkor [2007]; Arózsza és jelképei – Fejezetek a 17-18. századból [2016]) érlelődtek.

Láthatják, hogy a tudományos gondolatokat pontosan, szépen illik megfogalmazni.

Azt is megemlítem, hogy a botanikusok nemrégiben találtak egy eddig ismeretlen rózsafajt a Kárpát-medencében, és azt róla nevezték el:

A Kárpát-medencében 41 őshonos rózsafaj él, s mellettük még 21 természetes hibridfaj. 2013-ban Karácsonyi Károly Selymesilosván gyűjtötte be azt a hibridfajt, amelyet Kerényi-Nagy Viktor botanikus Géczi-rózsa névvel (*Rosa x geczii* Kerényi-Nagy) írt le és vezetett be a botanika részére. Időközben kiderült, hogy e rózsafaj a Nyírségben, Kassa környékén, a Gödöllői-dombságon és máshol is él. A fajvegyü-lék levélkéje dúsan szőrös, illattalan, a virágának a színe nagyon halvány rózsaszín. A fényképfelvételek alapján a virág öt szirma határozottan szív alakú.

Kedves Barátom tehát többek között költő, író, biológus, a tudományok doktora, konkrétan rózsakutató és egyetemi tanár, az *Iskolakultúra* és a veszprémi *Séd* kritikai lap főszerkesztője, sikeres színdarabokat is ír, Buborék kutya legjobb barátja, és hosszan elemezhetném csodálatos kertjének gazdagságát is, de inkább tőle idézek:

A kert pompája változatlan, örök,
mint a hullámok kotyogása a nagy kövek között.
Csak a részletek változnak, villóznak, nőnek
és halnak, fenyő zöldell, bogár mászik

Félek, kifogy a kompjúteremből a papír, de Jancsi még egy oldaláról kell említést tegyek, és ezzel visszakanyarodunk a gondolatok kifejezésének problémáihoz. Különös kép-verseket is készít, szövegekből, képekből, tépett plakátokból. Négy nagyon szép az én falaimon talált otthonra. Különös játékaik ezek a tudatnak: láthatjuk, hogy a szavak más jelentéssel bíró képekké alakulhatnak, a szétázott foltok kétdimenziós testisége gondolatokat formálhat.

Géczi János elméje a teljes világot igyekszik befogadni, művészete a befogadás gondolatait reprezentálja.